

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. V. Quo tempore & quo loco prima Missa ab Apostolis celebrata sit. Quis ex illis primus omnium celebraverit. Quo apparatu, quibus vestibus, quibus verbis, quâ linguâ. Addita quaedam de linguarum ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

eo qui praesidet, orationem haberi, qua populum instruit, & ad imitationem eorum quae lecta sunt adhorratur. Post haec confurgere omnes, Deumque precari, offerri deinde panem, vinum, & aquam, & reliqua fieri, quae supra commemoravit. Opratus Milevitanus lib. 1. meminit Ecclesiae & altaris, in quo Cyprianus, Lucianus, & alii sancti Episcopi celebraverant. Dionysius cap. 3. *Eoel. hier.* postquam magnificis verbis salutaris hostiae oblationem, & sacrificii excellentiam extulit, Pontifex, inquit, de sacrificio dignitate suam superante se purgat, Christum prius exclamando: *Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem.* Cyprianus epist. 63. ad Caecilium, quosdam reprehendit, qui in calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Iesus Christus Dominus, & Deus nosster sacrificii huius auctor & Doctor fecit, & docuit. Eusebius lib. 1. *Demonstr. Evang. cap. 10.* postquam multum disseruit de sacrificio à Christo instituto, tandem concludit, nos sacrificare memoriam celebrantes magni illius sacrificii, secundum mysteria, quae ab ipso tradita sunt. Ambrosius in precatone ante Missam: *Ego Domine,* inquit, *memor venerandae passionis tuae accedo ad altare tuum, licet peccator; ut offeram tibi sacrificium, quod tu instituisti, & offerri praecipisti in tua commemorationem pro salute nostra.* Augustinus lib. 83. quaestionum quaest. 61. *Sacerdos nosster in aeternum secundum ordinem Melchisedech seipsum obtulit holocaustum pro peccatis nostris, & eius sacrificii similitudinem celebrandam in sua passionis memoriam commendavit, ut illud, quod Melchisedech obtulit Deo, jam per totum orbem terrarum in Christi Ecclesia videamus offerri.* Possem hic longum sanctorum Patrum Catalogum texere, assentientium sacrificium nostrum à Christo ad Apostolos, ab istis ad nos profluxisse; sed nolo in re clara & indubitata nimiam prolixitate gravare lectorem.

CAPUT V.

Quo tempore, & quo loco prima Missa ab Apostolis celebrata sit. Quis ex illis primus omnium celebraverit. Quo apparatu, quibus vestibus, quibus verbis, qua lingua. Addita quadam de linguarum mutatione. Cur lingua vulgo ignota Ecclesiastica functiones peragantur.

I. **Q**uia Christus in ultima Coena, qua corporis & sanguinis sui tremendum sacrifici-

um instituit, omnes Apostolos Sacerdotio initiavit, triburà eis consecrandi potestate, ut unanimi consensu Sancti Patres & Theologi asseverant: hinc orta est controversia, quandonam coeperint tradita sibi facultate uti, statimne ac Dominus à morte redivivus surrexit, an post adventum Spiritus Sancti. Silent de hac re Scriptura, silent antiqui Patres: vulgus autem Scriptorum in duas partes scissum est. Quidam putant, abstinuisse Apostolos à celebratione in triduo Passionis utporè moestos de nece sui Domini, & dispersos sicut oves absque pastore; depulsa verò incertitià per gaudium Resurrectionis nihil obstitisse, quin illico Sacrum peregerint, ut hunc supremum cultum redderent Deo, sive in gratiarum actionem pro gloriosa Magistri à mortuis Resurrectione, sive in memoriam acerbissimae mortis ejus, sive pro sua, aliorumque Fidelium consolatione: idque fervidus eorum zelus, amorque ardentissimus, & aliae quaedam congruentiae, quas affert Raynaudus lib. de prima Missa sect. 1. cap. 2. persuadere videntur. Alii existimant, nequaquam ausos fuisse tam sublime ministerium aggredi, donec ad illud disponentur divinae gratiae plenitudine, qua in adventu Spiritus Sancti imbuti sunt. Et haec quidem sententia probabilior mihi videtur, cujus praecipuum momentum ex eo deduci puto, quod, ut affirmant melioris notae Theologi, adhuc lex antiqua usque ad Pentecosten vigeat, novà nondum sufficienter promulgatà; nec decebat novum offerri sacrificium, Sacerdotio nondum translato. Favent Actus Apostolorum, in quibus cap. 2. legimus, Apostolos accepto Spiritu Sancto hortatos esse populum ad poenitentiam, continuoque subdunt, fuisse eos *Perseverantes in communicatione fractionis panis, & orationibus*: cumque eadem verba ante descriptam missionem Spiritus Sancti Lucas cap. 1. dixisset, nullam facit mentionem fractionis panis, sed *erant*, inquit, *perseverantes unanimiter in oratione, & observatione* quia nimirum ante Pentecosten nondum erat usus Sacrificii, & Communionis. Suffragatur huic sententiae Helychius in cap. 9. *Leviticis*, dicens, Christi sacrificium innotescere capisse ex quo Spiritus adveniens Partbos & Medos, & Elamitas, & omnium gentium primitias ad Apostolorum Coenaculi superiora collegit. Consentit quoque Palchafius lib. de corp. & sanguine Domini cap. 21. *Ex quo*, inquit, *renovari sunt sancti Apostoli per adventum sancti Spiritus de Coelis, & inebriari muto Charitatis; ex eo sanè credimus hunc calicem*

calicem in Ecclesia consecratum, quoniam ille spiritus veritatis, in quo renovati sunt ex vestitate, induerat eos in omnem veritatem, & confirmaverat in plenitudinem Doctrinae. Primum igitur Christianae Ecclesiae sacrificium Hierosolymis peractum est, in ipsomet Coenaculo, in quo Spiritum Sanctum acceperant, non à Jacobi Fratre Domini, ut lib. de Apost. Liturgia existimat Genebrardus; sed à Petro Principe Apostolorum, ut scribit Demochares, Tom. 2. de Missa, cap. 5. Nemini enim convenientius hæc prerogativa tribui potest, quam Petro. Quoniam, ut verbis utar S. Leonis Magni Serm. 3. in sua Assumpt. omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus Christus præposuit, cui consortium potentiae suae tribuit divina Dignatio. Rectè Asterius Amasenus Hom. in Principes Apostolorum: Sicut Petrus primus omnium Gentibus ac Israelitis tanquam Episcopus & Pastor omnium predicavit; ita credendum cum primum sacrificium obtulisse.

II. Quis verò qualisve fuerit primi hujus sacrificii apparatus, incertum est; vixque aliud dici potest, quam omnia decentissimè composita, & ornata fuisse, quantum loci, temporis, personarumque conditio, atque aliae circumstantiae permittebant. Succensa lumina non defuisse credibile est, illorum enim usus in Sacris apud Hebraeos vigeat, quibus jusserat Deus Exodi 25. & Levitici 24. aureum Candelabrum in templo fieri; & lucernas septem. Adhibitam quoque vestem à profana, & communi distinctam, quamvis negent Hugo Victorinus lib. 2. de officiis Eccles. cap. 11. & Walfridus Strabo c. 24. consentaneum videtur Apostolicae pietati, & reverentiae erga tantum mysterium, cum praesertim ante oculos haberent Sacerdotum Legalium exemplum, imò & Gentilium, quibus in sacrificiis vestis erat peculiaris. Planetæ S. Petri ab Antiochia Parisios delatae, & in templo S. Genovefae collocatae meminit in vita S. Hugonis Cluniacensis alter Hugo ejusdem Monasterii Monachus apud Surium die 29. Aprilis. Sacram item vestem S. Johannis Evangelistae Gregorio Magno transmissam refert Joannes Diaconus in ejus vita l. 3. c. 59. Sunt & aliae quaedam historiae de vestibus Apostolorum, quibus in oblatione divini sacrificii usi fuisse dicuntur, quarum dubia est fides, tum propter antiquitatem, tum propter Vet. de illis silentium. De Penula Pauli Troade relicta, quam Planetam sive Casulam fuisse plerique existimant, sermo erit infra capite XXIV. Puto autem hic locum habere regulam traditam ab Augustino lib. 4. de Baptifino cap. 24. Quod

universa tenet Ecclesia, nec à Conciliis institutum sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. Audacius igitur quam par esset Nicolaus Alemannus in Dissertatione de parietinis Lateranensibus capite 9. sacrarum vestium usum non solum Apostolis, sed etiam Apostolicis viris abnegat; idque ait explodendum esse tanquam ridiculum; & ab omnibus viris doctis improbari. Nimia propterea audacia. Nemo enim negabit viros doctos fuisse Valdensem, Democharem, Baronium, Stapletonium, Saussayum, & alios contrariae sententiae assertores. Fatemur quidem, Christum non aliis quam propriis vestibus indutum hoc Sacramentum instituisse: Apostolis verò, & Apostolicis viris sacra indumenta auferre non potest, nisi simul ostendat à quo primum fuerint introducta, alioquin regulæ ab Augustino traditæ, & Concilio Tridentino advertabitur, à quo sess. 22. cap. 5. inter cætera, quæ pia Mater Ecclesia sacrificio adhibet ex Apostolica disciplina & traditione, vestes recensentur. Honorius in Gemma animæ cap. 89. Apostolos ait, & eorum successores in quotidianis vestibus Missas celebrasse: mox subdit, Sed Clemens tradente Petro Apostolo usum sacrarum vestium ex lege sumpsit, & Stephanus Papa in sacris vestibus Missas celebrari constituit. At hæc quis non videt alystata esse? Nam si tradente Petro usus sacrarum vestium sancitus est, quomodo Apostoli, & eorum successores, Apostolorum Principis traditionem seu præceptum neglexerunt in quotidianis vestibus celebrantes? Stephanus autem id tantum de crevisse dicitur, ne ministri vestes sacras ferrent extra Ecclesiam. Joseph Vicecomes, ut probet, Apostolos profanis indutos vestibus sacrificasse, nascentem Ecclesiam summa rerum inopiâ laborasse, & pecunia caruisse ait, quæ vestes peculiare ad usum sacrificii compararet: tum inquit, Gentiles id nequaquam permissuros, quorum perfectioni se palam exposuissent, si diversa à communibus vestimenta in Sacris abhibuissent. Sed istæ objectiones suo vitio cadunt. Ex Actibus siquidem Apostolorum constat, eos qui ad Christum convertebantur prædia vendidisse, eorumque pretium Apostolis obtulisse, quo abundè poterant & egenorum necessitatibus providere, & vestes ac reliqua emere, quæ ad sacrificii usum requirebantur. Nec illis Christi discipulis, quos Evangelium divites, & potentes vocat, pietatem defuisse credimus ad emendas vestes Apostolis incrementum Sacrificium offerentibus, qua

quæ prius moti fuerant ad pretiosa aromata comparanda, quibus corpus Christi mortuum ungeretur. Quod verò de Gentilibus addit, inane est: non enim publicè Sacris operabantur Apostoli, sed in locis ab infidelium noticia remotis, servata ab omnibus inviolabilis silentii fide, sine testibus, sine arbitris. Unde est illud Tertulliani in Apologetico cap. 7. *Si semper latemus, quando proditum est quod admittimus? Imò à quibus proditi ponit? Ab ipsis enim reis. Non utique, cum vel ex forma omnibus mysteriis silentii fides debeatur. Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur ut extranei. Et unde extraneis notitia? Cum semper etiam piæ initiationes arceant profanos, & arbitris careant. Nihil igitur obstat, quin Apostoli sacris vestibus uti potuerint: quod verò usi sint, pietas eorum & erga augustissimum ministerium reverentia evincit. Et si aliquando communibus indumentis uti instans necessitas coegit, non aliis sanè quam illis, quæ tunc honestiora habebantur. Nec improbabile puto, quod quædam ex illis in sacros usus translata, & quodammodo sanctificata fuerint, quibus propterea profani homines ad fidem conversi, uti deinceps, ob divini sacrificii reverentiam, desierint.*

III. His præmissis de primæ Missæ apparatus, disquirendum nunc est, quibus verbis, sive qua formula Apostoli Sacrum peregerint; de qua re duas invenio veterum Patrum sententias inter se discrepantes. Nam Gregorius Magnus lib. 7. ep. 63. morem Apostolorum fuisse scribit, sola oratione Dominica oblationis hostiam consecrare; additis procul dubio verbis Consecrationis. Honorius item in Gemma animæ capite 86. *Missam, inquit, Dominus Jesus instituit, quando ex pane & vino corpus & sanguinem suum fecit, & memoriam sui suis celebrare præcepit. Hanc Apostoli auxerunt, dum super panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam orationem dixerunt. Clariùs idem expressit Walfridus Strabo capite 22. de rebus Ecclesiasticis. Quod nunc agimus multiplici orationum, cantilenarum, & consecrationum officio, totum hoc Apostoli & post ipsos proximi, ut creditur, orationibus & commemoratione passionis Dominicæ, sicut ipse præcepit, agebant simpliciter. Et relatio Majorum est, ita primis temporibus Missas fieri solitas, sicut modo in Parasceve Paschæ, in quo die apud Romanos Missæ non aguntur, communionem facere solemus, id est præmissa oratione Dominica, & sicut ipse Dominus noster præcepit commemoratione passionis ejus adhibita, eos Corpori Dominico communicasse & Sanguini, quos ratio permittebat. E contrario Proclus*

Constantinopolitanus in libello de traditione divinæ Liturgiæ sic loquitur. *Salvatore nostro in cælis assumpto, Apostoli antequam per omnem terrarum orbem dispergerentur, conspirantibus animis convenientes ad integram orandum diem convertebantur: & cum multam consolationem in mystico illo Dominici Corporis sacrificio positam reperissent, fusissimè longoque verborum ambitu Missam decantabant: id enim pariter ac docendi institutum cæteris rebus omnibus, tanquam præstantius anteponendum existimabant. Maxima sanè cum alacritate plurimoque gaudio huic divino Sacrificio tempus insumentes instabant impensè, jugiter memores illorum verborum Domini dicentis, Hoc est corpus meum. & Hoc facite in meam commemorationem, & Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quocirca & contrito spiritu multas preces decantabant impensè divinum implorantes Numen. Chrysostomus quoque Hom. 27. in primam ad Cor. idem affirmat. Cum sacras illas cenas accipiebant Apostoli, quid tum faciebant? Nonne in preces convertebantur & hymnos? nonne in sanctas vigiliis? nonne in longam illam doctrinam & multæ philosophiæ plenam? Hæ sunt in speciem dissidentes Patrum sententiæ, quæ facile conciliari possunt, si dixerimus, Apostolos utramque formulam & brevem & prolixam diversis temporibus adhibuisse: brevem quidem cum temporis angustia, vel persequentium metu premebantur: prolixam verò cum per tempus & occupationes licebat. Credo autem, ab initio brevissimum fuisse Liturgiæ ritum, ita exigente primæ Christianitatis inter procellas adversantium nascentis conditione: postea verò crescente Fidelium numero cæperunt Apostoli lectiones, preces, ceremonias adjicere, quibus & sacrificii dignitas clariùs elucesceret, & major ipsi veneratio conciliaretur, pietasque Fidelium ac fervor magis accenderentur: exemplo nimirum veteris Testamenti, in quo plures à Deo ceremonias institutas sacræ Literæ nos docent.*

IV. Superest nunc alia difficultas explananda, quæ linguâ Apostoli celebraverint. Joannes Echius lib. 2. de sacrif. Missæ cap. 2. nullo adhibito teste ausus est diffinire, Missam non nisi Hebraicè actam tam ab Apostolis quam ab eorum Successoribus usque ad tempora Adriani Imperatoris: & tunc demum cœpisse Ecclesiam lingua Græca in Sacris uti. Sed huius sententiæ nullum reperio apud Veteres fulcimentum; multa autem habeo, quæ ipsam convellant. Secundo

Secundo, enim labente sæculo, quo vixit Adrianus, jam fides nostra in varias regiones propagata erat. Apostoli autem donum linguarum à Spiritu sancto acceperant; ut fidem, ejusque mysteria singulis gentibus proprio cujusque idiomate predicarent & docerent, non exotico, & præsertim Hebraico, quod tunc temporis nec vulgo quidem Hebræorum notum erat. Deinde Jacobus Liturgiam suam græcè scripsit: hanc autem legitimum illius Apostoli fœrum esse suo loco ostendemus. Paulus item de publicis Ecclesiæ precibus ad Corinthios scribens, *Si benedixeris, inquit, Spiritu, qui supplet locum idiotæ quomodo dicet Amen super tuam benedictionem, quoniam quid dicas nescit?* Hæc autem verba S. Thomas & alii ita interpretantur, ut velint, Apostolum loqui de sacrificio Missæ, & nolle ipsum agi sermone prorsus ignoto & peregrino; qualis tunc erat Hebraicus Corinthiis & aliis nationibus. Asserendum itaque videtur, Apostolos eorumque Successores eo idiomate in singulis regionibus usos, quod tunc illis commune & vernaculum erat: & ita Hierosolymis Chaldaicè; Antiochiæ verò, Alexandria & in aliis Græcorum Civitatibus Græcè, Romæ autem & in toto Occidente latinè celebrasse. Nititur hæc mea assertio antiquissimæ & immemorabili Ecclesiæ consuetudini: in Occidente enim non inveniuntur antiquæ Liturgiæ, nisi Latinæ: In Oriente verò quamvis multæ diversarum linguarum nationes sint, quæ Christianam professionem censentur, veteres tamen Liturgiæ non habent, nisi Græcâ quâ Græci, & Melchitæ, & Chaldaicâ linguâ, quæ Maronitæ, Nestoriani, & Jacobitæ per varias provincias dispersi utuntur. Hinc autem liquet, vetustas offerendi formulas maximâ curâ & religiosissima sollicitudine à Majoribus nostris custoditas fuisse, ut sicut una est fides, ita una esset lingua communis, quæ multæ nationes possent mutuo communicare. Missæ enim Chaldaico, Græco, & Latino sermone primum compositæ; eodem semper celebratæ sunt, quamvis illæ linguæ desierint esse vulgares. Gentes autem, quæ in Occidente successu temporis Christianam Religionem amplexæ sunt, Germani, Franci, Angli, Poloni; & alii Septentrionales, latinâ linguâ, licet illis ignota esset, sacrificium offerebant. In Africa etiam Latinæ linguæ usus in sacris semper viguit, licet eam populus non intelligeret, ut Augustinus testis est in Expositione inchoata Epistolæ ad Romanos. Idem accidit in Oriente quoad linguam Græ-

cam & Chaldaicam, nam iis utuntur in divinis officiis, quamvis Populis ignotæ sint, qui vel Græcâ vulgari, vel Arabicâ communiter loquuntur. Fert hoc rerum humanarum vicissitudo, ut linguæ vulgares mutationibus subjectæ sint, vel quia corrumpuntur alterius Nationis commercio, vel quia Provinciæ in extraneorum Principum domicinium transeunt, qui proprias leges, & mores, & linguam in eas introducunt. Vetus Gallorum lingua, quæ uti solebant, priusquam Regnum illud in Provinciam à Romanis redigeretur, penitus abolita est. Sic etiam Hispani proprium amiserunt sermonem, cum potestati Romanorum subditi fuerunt. Veteres Francos, qui Regnum in Galia constituerunt, Germanicâ linguâ loquutos Beatus Rhenanus *lib. 1. rerum Germanicarum* ostendit, ex antiquissimo Codice Evangeliorum, quom Frisingæ se vidisse ait in linguam Franciam translatum, quæ eadem est ac Germanica. Regiones quoque Septentrionales à Romanis subactæ latinè loqui didicerunt, donec ipsa latina lingua interiret, & ex eius corruptione in Italiâ, Galliâ & Hispania vulgares hodiernæ exortæ sunt. Eodem fato Græcâ, & Chaldaicâ extinctis, Turcica, Arabica, & aliæ vulgares in plerisque Regnis Orientalibus successerunt. Ut autem Religio adversus hujusmodi mutationes inconcussa maneret, semper & ubique Orthodoxa Ecclesia vetus idioma in divinis officiis retinuit, id exigente Sacrarum rerum dignitate & majestate, ut nihil in iis immutetur, nihilque erroneum aut impurum in eas irreat: quod facile contingeret, si eas ab antiquo sermone, quo ab Apostolis & Apostolicis viris traditæ sunt, in alium recentiore, vel à primævo diversum transferre liceret. Quod si Græcæ, & Latinæ lingua conservatæ olim non essent, & usque ad nos propagatæ propter necessariam earum usum in sacris functionibus, jam inutiles nobis forent veterum Conciliorum Canones, Antiquorum Pontificum Constitutiones, Sanctorum Patrum & aliorum Lucubrationes Græco, vel Latino sermone exaratas, quia nec eas legere, nec intelligere possemus; sicut non intelligimus præcos Hispaniæ characteres, qui in nummis conservati sunt, nec scimus, quid dicat Pœnulus apud Plautum, quia lingua Punica, quæ ille loquitur, dudum interit. Narrat Polybius *lib. 3. hist.* quod cum in Italia pax est post secundum bellum Punicum, pacta primæ pacis vix intelligebantur, adeo lingua tempore interjecto mutata erat. Idem nunc apparet

in Italicâ nostrâ, & in Gallicâ, multum enim dif-
crepat hodierna ab antiqua. Cum ergo experien-
tia docuerit, singulis ferè sæculis vulgare idio-
ma mutari, si Missa sermone vulgi celebraretur,
iisdem mutationibus subjecta foret, non sine
gravi dispendio debita venerationis, & cum evi-
denti periculo depravationis. Tolleretur etiam
necessaria ad Fidei unitatem Ecclesiarum com-
municatio, quæ hoc vinculo necitur: nec posset
Sacerdos Italus in Galliâ, aut in Germaniâ, nec
Germanus aut Gallus in Italia sacris operari.
Quare sapientissimè ab Ecclesia constitutum est,
ut, quo idiomate Missæ primùm institutæ sunt,
eo semper celebrentur, licet populo ignotum sit.
Præcellit exemplum huius disciplinæ in veteri
Testamento, nam cum populus post captivita-
tem Chaldaicè loqueretur, Psalmos tamen &
Scripturas Hebraicè semper cantavit, & legit;
quem morem Hebræi etiam hodie in Synagogis
observant: nec enim voluit Deus mutari Scri-
pturam, licet Populus linguam mutasset. Eadem
Romanis cura fuit servandi in sacris sermonis
antiquitatem, nam carmina Saliorum vix Sacer-
dotibus suis intellecta, ut ait Quintilianus lib. 1.
Instit. Orat. cap. 6. nunquam mutarunt, quia ve-
tabat Religio, & consecratis utendum erat.
De aliis gentibus, quæ linguâ peculiari sacra
mysteria celebrant, locus agendi erit cum de
propriis cuiusque nationis Liturgiis tractabo.

CAPUT VI.

*Diversas Ecclesiarum consuetudines in Mis-
sæ celebratione olim fuisse, & nunc esse.
Quæ sit earum causa & origo. Sacrifi-
cium idem ubique quoad essentiam. Vari-
os ritus fidei unitatem non ledere. Quid
peccatum in hoc genere.*

MISSÆ institutio ita ad Christum referen-
da est, ut ipsum ejus Auctorem agnos-
camus quo ad essentiam, quæ mutari non potest;
cætera verò, quæ ad Preces, & Ritus, & Cere-
monias pertinent; & quæ parascevaltica, & ac-
cessoria, ac veluti parerga sunt; ab Apostolis,
eorumque Successoribus constituta fateamur.
Huc enim pertinent Apostoli verba ad Corin-
thios, *Cætera cum venero disponam, ut docet Augu-
stinus hunc locum tractans ep. 118. ad Januari-
um: Unde, inquit, intelligi datur, quia multum erat,
ut in epistola totum illum agendi ordinem insinua-
ret,*

*quem universa per Orbem servat Ecclesia, ab ipso or-
dinationem esse, quod nulla morum diversitate variatur.*
Sunt igitur quædam in omnibus Liturgiis, in
quibus omnes Ecclesiæ conveniunt, ut potè sine
quibus Sacrificii ratio nullo modo subsisteret;
cujusmodi sunt Panis & Vini præparatio, Ob-
latio, Consecratio, Consummatio, & ipsius Sa-
cramenti communicare volentibus distributio.
Aliæ item præcipuæ partes sunt, quæ licet ad
sacrificii integritatem non spectent; in omnibus
tamen omnium gentium Liturgiis reperiuntur,
Psalmorū scilicet modulatio, lectio sacra scri-
pturæ, Ministrorum apparatus, thurificatio, ca-
techumenorum & aliorum profanorum exclusio,
Precatio pacis, Preces diversæ, Gratiarum actio,
& si quæ alia sunt ejusdem generis. Modus au-
tem & ritus, quibus hæc omnia peraguntur, ver-
ba quibus preces concipiuntur, Ordo ceremo-
niarum, & reliqua minoris momenti diversis
Ecclesiis diversa, & peculiaria sunt: nec ita ab
Apostolis & Apostolicis viris instituta fuerunt,
ut perpetua forent & immutabilia. Ideo in illis
varietates apparent, & mutationes, quæ unitatem
Ecclesiæ non scindunt, nec Fideles offendunt.
Narrat Augustinus Ep. 118. sibi dubitanti de
variis Ecclesiarum observationibus dixisse Am-
brofium; *Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus
morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec
quemquam tibi.* Idem Ep. 86. *In his rebus, de qui-
bus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi
Dei vel instituta majorum pro lege tenenda sunt: de
quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum con-
suetudine alios improbare, orietur interminata lucta-
tio.* Hieron. Ep. 28. ad Lucinium, *Illud te bre-
viter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas,
præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas ut
à majoribus tradite sunt; nec aliorum consuetudinem
aliorum contrario more subverti.* Nicolaus I. Ep. 2.
ad Photium. *De consuetudinibus, quas nobis oppone-
re visi estis scribentes per diversas Ecclesias diversas
esse consuetudines, si illis canonica non obsistit aucto-
ritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel
eis resistimus.* Fulbertus Carnotensis Ep. 2. ad
Finardum: *Plura sunt in ecclesiasticis officiis, in
quibus Orientales Ecclesiæ & nostræ communi ob-
servatione sibi respondent: sunt vero alia, in quibus
alias ab aliis cultu dispari, & varia observatione
audivimus dissonare. Nec tamen nos offendit obser-
vantie diversitas, ubi fidei non scinditur unitas.*
Ernulfus Rossensis Episcopus Epist. 2. Tomo
2. Spicilegii editâ, Christum ait docuisse quæ
facienda erant, sed non præfixisse modum quo fieri
deberent.